

El retaule dels Blanquers i la «qüestió - Huguet Vergós.» - I.

L'Associació de Blanquers i Assahonadors de Barcelona, successora de l'antic Gremi, guarda en la seva casa Gremial del carrer del Portal Nou, núm. 2, sis taules, representant escenes de la vida de Sant Agustí, que per ésser obres esplendoroses de la nostra pintura quatrecentista, han meregut l'atenció dels estudiosos i han sigut cobjades pels Museus i els col·leccionistes d'aquí i de l'estranger.

L'estudi d'aquestes sis famoses taules, planteja una qüestió interessant, des del doble punt de vista de la identificació del seu autor i de la identificació de l'obra dels grans mestres retaulers catalans de la fi del segle xv, que foren els Vergós i en Jaume Huguet.

El nostre intent modest és el d'estudiar aquesta qüestió i exposar els resultats que puguin derivar-se del seu estudi.

Dades sobre la procedència de les taules

Segons les dades documentals publicades per en Campmany (1), existí a Barcelona un Gremi de Blanquers i Assahonadors que tingué importància grandíssima durant els segles xiv i xv. Com la majoria de les corporacions gremials, el Gremi de Blanquers tenia anexe una germanadat o confraria que fou fundada a principis del segle xv. Les seves ordinacions (2) foren aprovades pel rei don Martí, a Segorb, el dia 18 d'octubre de 1401, a instància dels prohoms dels blanquers i completades i confirmades a Barcelona, el 23 de juny de 1405. Segons elles els blanquers veneraven com a Patró a Sant Agustí, i tenien l'altà del sant en el convent dels frares Agustins de Barcelona, que era fundat en el barri de Ribera, i en el lloch que avui ocupa la caserna d'Artil·leria de Muntanya del carrer de Comerç. De la presència del convent, va pendre nom la Plassa de Sant Agustí, que avui està situada a l'extrem dels carrers de Carders i Portal Nou. L'església del convent la tenim descrita en el segle xvii per Massot (3)

«Retaule dels Blanquers». — Consagració de Sant Agustí.

i era una notable construcció d'estil gòtic.

Sabem també per aquest autor, que els blanquers tenien la seva Confraria establerta en aquesta església, que tenien per patró a Sant Agustí, que la Confraria féu pintar el retaule de l'Altar Major i que aquest, representava la vida de Sant Agustí i en altres trocos hi havia representada la Passió de Nostre Senyor Jesucrist.

La documentació relativa a aquest retaule, que va descobrir l'eminent historiador el pare S. López Zamora, O. S. A. i que donà a conèixer en un notable treball malauradament inèdit, presentat al primer Congrés d'Art Cristià celebrat a Barcelona, l'any 1912. Confirmo encara tot el que hem dit, de manera que per tot lo exposat ante-

riorment sabem amb tota certesa que aquestes taules conservades fins als nostres dies, per l'Associació de Blanquers i Assahonadors, en la seva casa del carrer del Portal Nou, són part del retaule que en l'Altar Major de Sant Agustí, havia erigit la Confraria dels Blanquers.

El camí d'aquestes taules des de l'església de Sant Agustí al lloc on avui es troben s'explica, per l'enderroc de mil cincentes cases i varis edificis públics i religiosos que ordenà el rei Felip V, després de la guerra de Successió, a l'objecte de construir la Ciutadella. Aleshores, desaparegué l'església i convent de Sant Agustí i l'antiga casa gremial dels Blanquers. Els frares Agustins pocs anys després, construïren un nou convent en el que actualment és la plaça de la Igualtat a la barriada de Gràcia, i

el Gremi de Blanquers comprà (segons consta en el Registre de la Propietat, segle xviii) la casa del carrer del Portal Nou, núm. 2, que actualment ocupa. La Confraria dels Blanquers, establí aleshores la celebració de les seves funcions religioses en l'església del nou convent de Sant Agustí, allunyada de l'edifici gremial on la Confraria seguiria tenint les seves reunions d'altre caràcter. Tot fa pensar que en la construcció dels Agustins feta el segle xviii, no hi escauria el retaule gòtic, i que aquest en ocasió de l'enderroc de l'antic convent gòtic, fos recollit per la Confraria i guardat a la casa gremial. Es també possible que si el retaule hagués passat a la nova església dels Agustins, els seus restes després de l'incendi de 1835, fossin traslladats i guardats en el local del Gremi i Confraria del carrer del Portal Nou. Una tradició que recullen en Sanpere i Miquel i el P. López Zamora, vol que el número de taules que avui és de sis, haguéssin sigut setze o divuit. Creu aquest darrer autor, que serien tretze, fundant-se en què eren tretze les que hi havia en el retaule major del convent de Sant Agustí de Saragossa, la pintura del qual fou contractada en 1489 entre el Prior, P. Juan de Villarreal i els pintors Miquel Ximénez i Martí Bernat, als quals va senyalar-se com a model, el retaule de Sant Agustí de Barcelona (1). Segons indicacions d'alguns actuals associats de la corporació, successora del Gremi i de la Confraria, la desaparició de les taules restants s'atribueix a un incendi que sofria mitjos del segle xix l'actual edifici del Portal Nou. No obstant, l'estat lamentable de dues de les sis taules conservades, indica que en època en que es desconeixia el seu valor, foren empleades en oficis humils; una d'elles feia de porta, i bé és possible que això indiqui que les taules que manquen, guardades en llocs impropis i utilitzades d'una manera inconvenient s'anessin destruint una, una altra, fins que una mà piadosa i meritòria portà les que restaven a la sala gremial, on actualment es troben conservades.

(1) MANUEL SERRANO Y SANZ. — Revista de Archivos Bibliotecas y Museos. — Número de Septiembre-Diciembre 1914.

(1) CAMPANY. — Memorias históricas-1779.

(2) Col. Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón. Pag. 209 i 248.

(3) MASSOT. — Compendio historial de los ermitaños de San Agustín. - Barcelona 1699.

«Retaule dels Blanquers». — Sant Agustí escolta un sermó de Sant Ambrós.

Época de les taules

El P. Lòpez Zamora, que ha estudiat detingudament aquestes taules i ha donat a conèixer els seus documents, aportà dades que permeten suposar que el retaule era acabat el 28 d'agost, festa de Sant Agustí de l'any 1486. Una escriptura de concòrdia entre els prohoms de la Confraria i els PP. Agustins, de data 24 de setembre de 1486, en la qual s'acorden a fer les vidrieres de l'altar major per a donar llum al retaule, aquests, donen gràcies a Déu, a la Verge i a Sant Agustí i a tot l'ofici de Blanquers, per «la beneyta construcció del dit retaule, ja fet i acabat». A 24 de setembre de 1486, doncs el retaule era fet i posat en l'altar major.

L'autor de les taules

En Sanpere i Miquel, en els seus «Cuatrocentistas Catalanes» (1906), atribuí les taules dels Blanquers a Pau Vergós i dubtà en atribuir dues d'elles a Rafel Vergós, germà de l'anterior. En 1913, el P. Lòpez Zamora, O. de S. A., estudià les taules, recercà els documents en els arxius que podien donar-los i descobrien l'Arxiu de Protocols de Barcelona, en un manual del notari Soley (1486), l'escriptura que a continuació transcribim:

«ffranciscus baro et Johannes galines blanquerii ciues Barchinone Consules anno presenti officii blanqueriorum dicte Ciuitatis-Agustinus pujalt et petrus sendre blanquerii ciues dicte Ciui tatis-Clauarii anno presenti eiusden officii, Agentes in his de et cum consensu Consilii

dicti officii et Jacobi farrer et bartolomei bri blanqueriorum andatorum dicti officii Anthonii farrer Bernardi gili Bernardi puig petri-corro ffrancisi vilar Jacobi moarch petri seguer Bartholomei pujalt..... Suria Michaelis trovat ffrancisi planes et Johannis pujalt pro-hominum dicti officii hventium de his plenam potestatem et facultatem a generali-Consilio dicti officii cum quadam desliberacione facta per imsum gener-ale Consilium die mensis Julii proxime lapsi dictis nominibus..... recognoscimus et confitemur vobis Jacobo Vguet pictori ciui barchinonequot nos et nostri ssuccessores et seu ditum officium blanqueriorum debemus et soluere tenemur vobis Ducentas sexaginta libras barchinonenses-videlicet per resta illarum Mille Centum librarum barchinonensium-quas nos vobis soluere tenebamur pro quodam reteotabulo pervos picto et deaurato inautari majori Ecclesia sancti Augustini Centum octoginta septem libras. Et residuas Septuaginta tres libras-debemus vobis nos et nostri et seu-totum officium dictorum blanqueriorum per quandam smendam diuersorum laborum per vos suff-ragatorum in ¿depiccionem? dicti retrotabuli. Et ideo renuncian etc..... Et promittimus vobis quot nos dictis nominibus et seu nostri jam dicti ssuccesores illas sol-uemus et soluent vobis vel vestris de pecunia cuiusdam arrendamenti per nos in diebus proxime lapsis facti prout et-nos et seu nostri ex ipso arrendamento recipiemus. Et- igitur etc. Obligamus vona dicti officii et Confratrie mobilia et immobilia. Et hec nos dicti Jacobus farrer bart-holomeus bri petrus corro Anthonius

farrer bern-ardus gili bern-ardus puig ffranciscus vilar Jacobus moarch petrus seguer-bartholomeus pujalt suria michael trovat ffranciscus planes et Johannes pujalt prohomines predicti consentimus predicta.

Testes Bartholomeus laurencii-vitrarius et blanquerius ciues barchinonenses.»

Demés d'aquesta escriptura, el P. Lòpez Zamora trovà en l'arxiu gremial dels Blanquers, que conserva l'Associació successora, sis albarans o rebuts del pintor Jaume Huguet, tots ells autògrafs que diuen com segueix:

«Yo, Jachme Huguet, pintor atorch a vosaltres senyos de promens dels blanquers, ço es, lo senyor En Franci Baró, e Johan Gualiner, que en paga porrata e principi de paga de la cantitat a mi deguda per resta del retaule de monssenyer Sent Agosti me aveu paguades, ço es les me haveu girades en la taula de N'Antich Planes, cambiador, a XXVIII de Noembre any LXXX sis, set lliures, dich VII lliures. E com esta en veritat que les e rebudes fasne lo present albara escrit de ma mia, dia e any susdit.»

«Mes avant atorch yo dit Jachme Huguet al senyos de promens dels blanquers ço es lo senyor En Johan Quodina e Bertomeu Pujalt que per la rao damunt dita que me haveu girades e pagades en la taula de N'Antich Planes, cambiador, quatre lliures dich III lliures. E com esta en veritat fasne lo present albara escrit de ma mia a XXX Marchs any IXXXVII.»

«Mes avant he rebut yo dit Jachme Huguet dels prop dits promens, ço es Johan Codina e Bertomeu Pujalt, que per la rao damunt dita me aveu

paguades de contants, present lo senyor En Franci Baro, vint lliures, dich XX lliures, a X de Maig. E com esta en veritat fas ne lo present albara escrit de ma mia, dia e ain susdit.»

Yo Jachme Huguet, pintor, atorch a vosaltres, senyos de promens de la Confraria dels blanques, ço es Bertomeu Pujalt e Johan Codina, que en paga porrata d'aquella cantitat a mi deguda per lo pintat del retaule de Sent Agosti me aveu pagades en dues partides, ço es, a XXX de Juliol any IXXXVII vuit lliures e lo darer d'agost dit any VII lliures, e axí prenent suma son quinze lliures, dich XV lliures. E com esta en veritat fasne lo present albara escrit de ma mia lo primer de setembre ain IXXXVII.»

«Yo, Jachme Huguet, pintor, atorch a vosaltres senyos de promens de Blanquers que en paga porrata de magor cantitat me aveu paguades set lliures deu sous dich VII lliures X sous. E com esta en veritat fasne lo present albara escrit de ma mia a XV de Juliol ain LXXXVIII. Dic promens los senyos en Pere Torro e lo Senyor Pujalt.»

«Yo Jachme Huguet, pintor, atorch a vosaltres senyos de promens que per rao de resta del retaule de Sent Agosti porrata de major cantitat me aveu paguades en dues partides XIII lliures, ço es, a VI de Octubre ain LXXXVII set lliures e a XXVIII de noembre dit ain VI lliures dich sis lliures a compliment de dites tretze lliures. E com esta en veritat fasne lo present albara escrit de ma mia a XXVIII de noembre ain demunt dit. Dits promens: Bertomeu Pujalt e Johan Codina.»

En conseqüència, atenent-nos a la

«Retaule dels Blanquers». — Sant Agustí explica els Salms.

documentació, els retaules dels Blanquers serien de Jaume Huguet i com a tals foren tinguts des de la data en què el P. Lòpez Zamora va donar a conèixer els seus documents, a l'evidència dels quals el propi Sanpere i Miquel va rendir-se (1).

Es el cas però, que un examen crític de l'estil de les sis taules, ens nega la identitat que els documents semblen provar. És evident que en elles hi ha més d'una mà i que no poden atribuir-se a un sol artista sense caure en greus contradiccions. Massot (2) en el segle XVII senyala aquesta diferència d'estils quan diu: «El pintor que pintó dicho Altar; pintó la Historia de N. P. S. Agustín, y las hijas de dicho pintor, pintaron los Retablos en donde está pintada la Pasión de Nuestro Señor Jesucristo (que también eran pintores) (vol dir les filles).» Però és el cas que les diferències d'estil, are nosaltres les trobem entre les sis taules que avui ens resten, cap de les quals representa escenes de la Passió, sinó que totes elles són passos de la vida de Sant Agustí que és la part que segons Massot (3) «pintó el pintor» i no ses filles.

El P. Lòpez Zamora, que transcriu el text de Massot, creu que les filles pintessin també en les altres taules i diu: «Ahí tenéis los colobora-

(1) Treball del P. Lòpez Zamora al Ier Congrés d'Art Cristià de Barcelona.

(2) Massot — lloc citat.

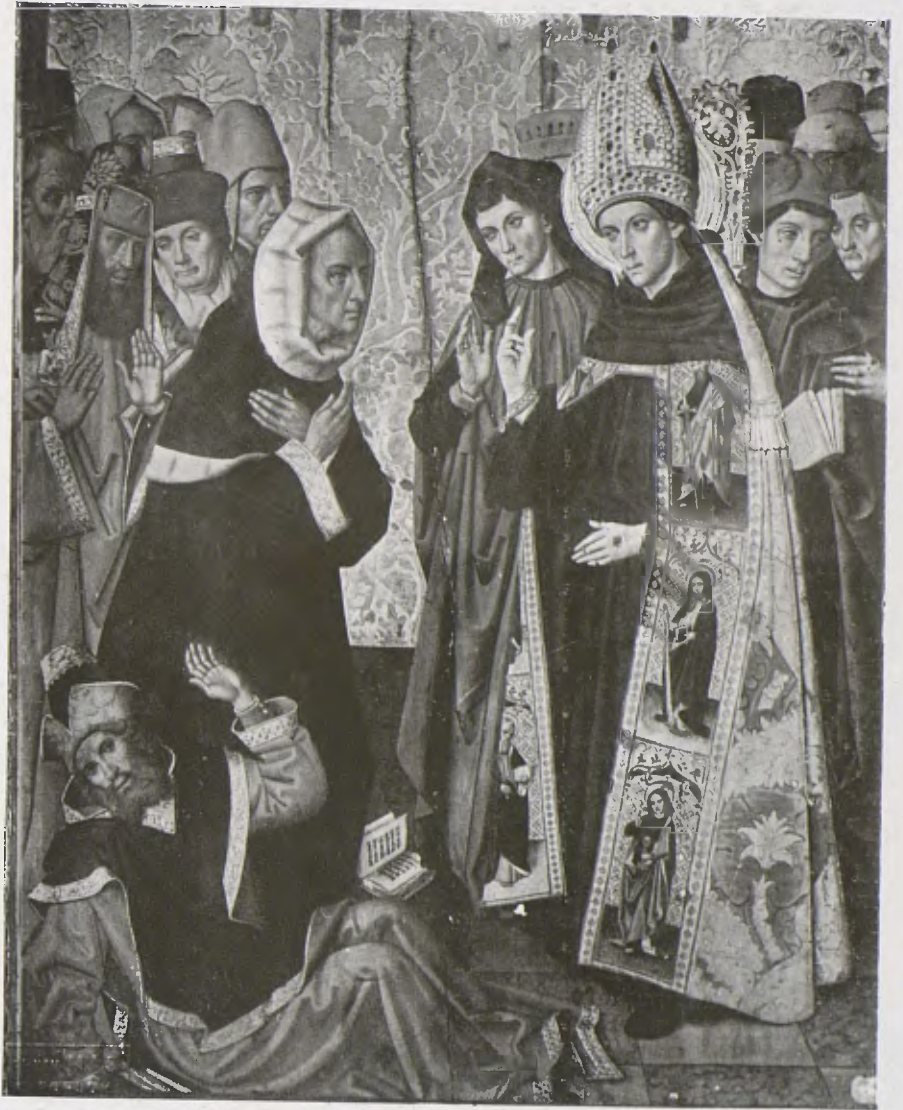
(3) Massot — lloc citat.

dores de Jaime Huguet: sus hijas, las primeras hembras pintoras de que se tiene noticia en Cataluña. Ellas probabilisimamente, no debieron limitarse a pintar los cuadros que se les atribuyen (és a dir el de la Passió de Jesucrist) sino que metieron también su pincel en muchos de los otros, acaso en todos. Yo, al menos, así me explico el desvahimiento, la falta de individualidad y de expresión de algunas figuras, defecto que contradice al temperamento eminentemente expresivista ya notado del gran maestro.» Així el P. Lòpez Zamora, reconeix la dualitat d'estil en les sis taules.

En Sanpere y Miquel la reconeix també. Quatre d'elles, les creu d'en Pau Vergós com ja havem dit. Dues, les atribueix a son germà Rafel Vergós.

Un examen detingut de les taules, un estudi comparatiu de totes les obres de pintura quatrecentista que s'agrupen i es confonen sovint a l'entorn dels noms Huguet-Vergós, un anàlisi de la «Questió Huguet Vergós» que profetitzà en Sanpere, tot just d'haver-la ell mateix creada, ens han portat la convicció de què, de les sis taules dels Blanquers avui existents, una sola (la de la Consagració de Sant Agustí), és d'en Jaume Huguet. Les altres són d'en Pau Vergós amb possible intervenció de son germà Rafel i de son pare Jaume.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

«Retaule dels Blanquers». — Confusió del mercader Firmo cap de la Secta dels Maniqueus.

Exposició Internacional d'Arts Decoratives i Industrials Modernes

II

Impressió de conjunt

Així com en parlar de l'Arquitectura de l'Exposició, varem dir que és trobava sovint desplaçada, tras-

plantada fora de l'ambient pel qual fou concebuda i executada amb materials mesquins, demés de restar cohibida per altres limitacions — manca d'espai, emplaçament forçat, etcètra —, no es pot dir el mateix

de les altres arts. La vidrieria, la ceràmica, les arts del llibre i del paper, els teixits, el mobiliari, la joieria no topen amb aquests defectes essencials de tota Exposició, i llurs manifestacions es presenten en forma de realitzacions definitives.

Donant a aquestes realitzacions una ullada de conjunt, és possible destriar-les en dues categories primordials. Aquelles que presenten una valor predominantment industrial i aquelles que ofereixen o pretenen oferir una valor estètica pura, dins la puresa relativa de l'art aplicat. En les primeres, en les produccions d'art decoratiu industrial que l'Exposició ens presenta, les més o menys ben atinades perfeccions de la tècnica absorbeix tot llur interès, puix que llur valor estètica és molt discutible, limitant llur modernitat a reproduir amb esperit vulgar i poc intel·ligent, elements de creacions avançades o que passen per modernes. En aquest cas es troba la joieria francesa, reduïda a no cap altra valor que la dels materials — pedres i metalls — de les mostres que presenta.

Els altres rams, com en la vidrieria i la ceràmica, en els que es troben elements d'una perfecció admirable, apareixen, en canvi, els defectes d'un mal agermanament entre el projectista, desconexor de les matèries i del partit que s'en pot treure, i els vidriers o ceramistes que de la categoria d'artífexs han devallat a simples obrers manuals, que no realitzen el procés d'adaptació de l'ofici a les concepcions de l'artista, ni posen llurs coneixements tècnics a l'abast d'aquell a l'objecte de què, més intuitiu, no projecti, com ara, simplement damunt el paper, per tal d'evitar que la realització sigui una cosa

freda i anquilosada malgrat la riquesa dels materials i les perfeccions de l'execució. Altres produccions, en aquest ordre, presenten una major identificació entre el projectista i l'executant, però llurs realitzacions graviten a l'entorn de normes estètiques i, per tant, malgrat constituir veritables joies, no ofereixen interès en una Exposició d'arts decoratives modernes.

Les arts del llibre, del paper i del teixit, són les que es presenten més perfectament desenrotllades i completes, i adhuc presentant una certa unitat en el to i en l'orientació, producte de l'adaptació racional del cubisme en la qual s'inspira tota la variada gamma de llurs exemplars. El cubisme és la doctrina estètica que en l'art modern, i dins d'aquest en l'art aplicat a la decoració, ha exercit i exerceix una influència més senyalada i eficaç; pot dir-se que, en l'art decoratiu, el cubisme triomfa sense reserves, i que de les seves originals llibertats, així com de la seva austeritat disciplinada, n'ha nascut un art senzill i completament autèntic que no ha pres del passat sinó allò que és essencial i immutable en tot procés d'evolució estètica.

En els mobiliaris i altres conjunts, demés d'aquesta influència que acabem d'apuntar, s'hi deixa sentir la de l'escola germànica, si bé aquesta darrera ha acabat també per diluir-se en el cubisme, puix que els dos corrents han arrencat d'uns mateixos orígens i han coincidit essencialment en les principals solucions donades als problemes estètics que l'art modern s'ha plantejat. També cal notar que en els conjunts de mobiliari l'obra del projectista, la del decorador i la de l'executant, han arribat a un grau més elevat de fusió que en les

«Retaule dels Blanquers». — Sant Agustí renta els peus a Jesucrist vestit de captaire.

altres arts, donant la sensació de què les instal·lacions exposades són producte d'una col·laboració normal i harmònica.

Hi ha encara, representada en l'Exposició, l'art escènic: el teatre. La modernitat, en aquest ram, l'aporten el teatre soviètic i el de Praga i el futurisme italià posant en moviment elements del més desenfrenat cubisme. En general el teatre italià dona la impressió de quelcom fill més aviat de l'afany de sobressortir i d'especular amb valors desconegudes, que de resoldre necessitats urgents de l'esperit; en canvi el teatre soviètic i el xec-eslovac apareixen més macissos, responenent al capgirament social de l'Orient europeu reflexat en l'obra de l'actor i de l'autor teatral, que actuen inspirats en la visió de nous horitzons que són, per ella, realitats viventes.

Heu's aquí, doncs, en quatre paraules, una impressió, ben simple, del conjunt d'aquesta Exposició enorme. Elles serviran de marc a l'estudi de l'aportació dels nostres artistes que examinarem detingudament. Amb tota consciència no hem volgut citar noms ni aturar-nos especialment en cap obra. La importància de l'Exposició radica en el fet que els millors artistes del món, exceptuant els alemanys, hi han concorregut. Aquell qui estimi les obres d'art i sàpiga passar-se mig dia en una sala — no sentint la necessitat de fer, com la majoria dels mortals, una cursa a peu, a 4 km. per hora, pels pavellons de l'Exposició — haurà pogut fruit en la contemplació d'obres que resisteixen la comparació amb les més belles del passat i que, en l'esdevenidor, constituïran una glòria per a l'època en que foren creades.

No cal cercar aquestes obres amb llumenera. Llur quantitat és prou densa perquè sigui fàcil trobar-les sense neguit. El que cal, és entrar a l'Exposició estimant ja previament els esforços de l'art per renovar-se. Com una prova d'aquesta favorable predisposició absolutament necessària, esmentarem l'anècdota de què mentre, acompanyant un amic a visitar l'Exposició, li ensenyàvem potser la millor obra que ha sortit dels forns d'en Marinot, obra sense precedents, ell continuava mal parlant de l'Exposició amb arguments aclaparadors.

Si, com en el cas relatat, s'és insensible a la bellesa, cap profit es pot treure d'una visita a aquesta enorme fira que, a canvi d'una mica d'amor i de competència, ofereix excepcionals ensenyaments; puix que, l'home estudiós, no sols de les obres mestres n'arrenca les millors experiències, car també en les realitzacions equivocades,

«Retaule dels Blanquers». — Aparició de Jesús a Sant Agustí en volguer aquest capir el Misteri de la Trinitat.

des, en els esforços fallits, quan se sab copsar els defectes i llurs causes, s'aprenen lliçons magnífiques, a voltes les més profitoses, perquè es fonamenten no en una imitació, sinó en una superació personal de l'obra dels altres.

J. LLORÉNS ARTIGAS.

París, Octubre de 1925.

Postil·les iròniques

Cubisme o art cosmogònic

Pel que sembla, el segle que anem vivint és propici per als més estupendos projectes, ja que la nostra predisposició intel·lectual present tot ho assaja o admet com possible. Època de fonda renovació, d'enorme crisi, mantenint nostra sensibilitat, a força d'impressions, en constant exaltació o en profund abatament, ha conseguit d'ella una màxima impavidesa o un il·limitat entusiasme. Temps és, doncs, per a engendrar novetats magnífiques.

Mai com ara? La semblança, almenys, s'ha donat en altres èpoques. L'entremesa Historia apunta

que, per motiu de la invasió dels pobles bàrbars en l'Imperi Romà, succeï cosa semblant des del segle v al x, més llunyanament, pels segles xii al xiii abans de Jesucrist, ocasionat per la invasió d'òrica, un estat semblant es va produir en el Mediterrani oriental; i tot això ja havia estat precedit, llunyaníssimament, quan l'esfonsament de la cultura paleolítica, allà en la migradament coneguda ascensió primitiva de la cultura humana, etc.

Podria, doncs, creure's, per aquests fets, que tot és u i lo mateix; que la cultura humana està subjecta a un

ritme, sostingut per causes fonamentals, idèntiques en totes les èpoques, malgrat que la varietat formal, lo aparent, faci suposar diferències bàsiques. Certes observacions podrien arrelar més aquesta suposició; per exemple, pot notar-se que en tots aquells moments hi han dos fets que donen el to fonamental: la debilitació de quelcom que podríem dir cultura occidental, i la transfusió en ella de la cultura de l'orient, inestroncable i renaixedora.

Tot lo dit, que es admès per la general opinió, també està admès pels cubistes, amb certes reserves, molt naturals en ells. Ells creuen, per al moment actual: en lo propici del temps present per a grans transformacions, de manera especial favorable per a la de tot l'Art per al cubisme; en la debilitació de l'Art occidental i en la conseqüent necessitat de desfer-lo; en el resorgiment de lo oriental, de cert oriental que després veurem. En lo que no creuen és en que tot sigui u i lo mateix, doncs en aquest cas el cubisme seria tan solament un episodi, i aspira a ésser el generador de tot pervindre.

Com que tot això té una importància inaudita, és convenient que

veiem en quines raons és basat el cubisme per afirmar la seva transcendència, i, de passada en lo fet, i assolit per ell.

El cubisme tracta d'averiguar les lleis causals i condicionants de tota construcció i, conjuntament, els elements més senzills de les constitucions, és a dir: lo essencial. Per no trobar-los — lleis i elements — en les escoles de Belles Arts ni en els museus, on més domina el culte als procediments personals que en les lleis essencials, i per quines ensenyances i freqüentacions més es cerca una impressió física que un plaer pur anímic, la revolució cubista, puritana absoluta, tot allò ho nega i rebutja. Per aquesta raó abandona la sintaxi subjectiva dels objectes, arribant a no organitzar la il·luminació seva seguint un desig personal, sinó donant a cada cosa la il·luminació més seva, per a conseguir les més pròpies línies i els volums més objectius. En ço que pertoca al colorit, prefereix la grisalla, perquè res pugui impedir la més essencial manifestació de l'objecte. D'aquesta mena es té l'esperança de què les coses es manifestin com són i no com nosaltres volem que sien i la possibilitat de trobar ses lleis internes, que, per ésser resultat de la Vida, de cap manera poden dependre de les nostres concepcions variables i finites. Es cerca, doncs, lo biogenèsic. En això, i és molt interessant, el cubisme s'ha avençat a les novíssimes teories científiques referents a la vida, de les quals és cabdill coratjós el baró Jakob von Uexcüll.

Com és natural, una escola artística que persegueix l'esmentat fi, no pot fixar en poc temps procediments i lleis clars i fixos, doncs tot ha de nàixer de l'exterior i no subjectivament. Així, no té regles definides, i el moviment de l'escola no és, per ara, més que una aspiració, un imprecís presentiment vers quelcom còsmic, astral o, diguem-ho palesament: cosmogònic. Per això el públic es creu enganyat davant les seves obres, puix desitjant veure «fets» no hi veu més que «assaigs». Als quals, per no comprendre la seva veritable significació, considera com a extravagàncies. Pensi que tot és el resultat de les inquietes recerques dels artistes en persecució de lleis i elements essencials, i restarà tranquil i fins esperançat.

Com anem veient, el cubisme té raó en no voler ésser un episodi de la fonda renovació present, i si una força generadora de tot pervindre artístic. Segurs, els teoritzants del cubisme creuen que el temps dels teoremes ha finit i entrem en el dels axiomes, inclòs en el cubisme mateix, com ja en 1920 afirmava Albert Gleizes, quan els dos corrents innovadors (Braque-Picasso i Metzinger-Leger-Fauconnier-Delaunay-Gleizes) es fonien en igual direcció essencial.

Pot oposar-se que semblant opinió tenia Cézanne i tingueren tots els impressionistes, en el seu temps. Però, segons els cubistes, malgrat el respecte que és tingut a l'obra de Cézanne — puix en ell deu veure's al precursor —, està demostrat que Cézanne i tots els impressionistes no foren per impuls personalíssim de la seva sensibilitat i, per lo tant, lo distint, lo subjectiu de llurs estils que mai s'unificaren; mentre entre els cubistes, segons ells, progressivament s'apropen a la unificació, puix que és un moviment com quelcom geo-

lògic, sotmès a forces impersonals, primordials, les mateixes que ells cerquen en els objectes, sense mai pretendre «fer estil». A més, Cézanne i els impressionistes no sapigueren deslliurar-se de l'atracció del museu, i en molts casos treballaren vers el marxant mitjançant l'abús de l'originalitat, mentre que la qüestió de la catalogació o de l'especulació no influïx gran cosa entre els cubistes.

Per quina raó aleshores no i avui sí? Senzillament, perquè no havia arribat la plenitud dels temps. Perquè occident no era mort per complet i la transfusió oriental no era tot lo abundosa i profunda que convenia. En efecte, quan tots els assaigs nous fracassaren o passaren ràpidament i l'Orient estenia l'esclavisme per tot Europa, fins arribar als nervis més profunds dels països neo-llatins, aparegué la novetat redemptora: el triomf del cubisme. Ara sí; ja es pot parlar d'ascensió en la reforma transcendent i definitiva.

Però tot això és teoria. La unificació pràctica de l'escola, per assolir un esforç comunitat, perfectament disciplinat i sotmès a les lleis que ells cerquen, s'ha trencat. L'individualisme triomfa i, conseqüentment, lo subjectiu. Picasso s'en passa a Ingres. Les discussions, en una paraula, la gran guerra apareix. Els odiosos museus han acollit algunes obres. Es parla ja de clàssics cubistes. Els marxants comercien...

Pobre Prometeu! Desitjant apoderar-se de les lleis fonamentals, queda encadenat per les lleis aquestes; que la vida no és més que variació, renovació constant i ascendent...

Però, malgrat això, contentem-nos, que qualque cosa ens queda. Mercès a la incansable constància dels cubistes i a què el públic mateix s'ha convençut de certa viabilitat d'aquesta forma d'Art, anunciants, industrials de bisuteria i confeters donen als seus clients els respectius productes embolcallats en papiers decorats pel més perfecte puritanisme cubista.

I més que tot això. Molt més significatiu i exemplar: l'Art bolxevic està engendrat. Vetaquí l'Orient sobre l'Occident... A no ésser que l'actual Exposició d'Arts Decoratives de París ens digui lo contrari en el pervindre, ratificant la seva intima, veritable orientació i significació, que no tots han sapigut conèixer.

Agost 1925.

J. AMORÓS.

El ceramista Zuloaga

En Daniel Zuloaga fou un formidable treballador i la seva tasca durà uns trenta set anys sense manca d'activitats.

Sols la mort truncà tanta energia. Ell no va oblidar que els mestres en la decoració arquitectònica foren els gòtics, els del renaixement i del barroc i que aquells mestres aplicaren l'aliquetat en petits espais dins les pedres esculpides. Mostra d'aitals refinaments així com de la col·laboració dels ceramistes pot apreciar-se en la Seu de Saragossa, en Santa Paula de Sevilla — amb una formidable portada i colossal revestiment de rajoles en l'interior del convent.

També en l'Alcàsser de Sevilla, en l'altar, obra del més gran ceramista Niculoso, s'admiren meravelles, així com en Pere Millán deixà filigranes en la catedral de Pamplona.

I l'home que tan justament ara queda venerat a Segòvia perquè com artífex sapigué enaltir l'ànima d'aquell bell recó de Castella la Vella s'estasià en la contemplació de joiells artístics sentint de primer profunda emoció...; després, l'impuls de llur tecnicisme va trobar una ceràmica elevada.

En Daniel Zuloaga, segons dedueixo per llurs tendències, fou fervent aimant de l'art ceràmic espanyol que per cert va donar, en les èpoques gòtiques, renacentista i barroca, mostra de la seva vàlua indiscutible.

Però llavors els arquitectes i els

amic dels seus amics, simpàtic i bondadós.

Al trobar-nos enfront del bust esculpit per en Barral, i que els segovians han acollit amb goig perquè el sol i la pluja li donguin patina venerable, nosaltres, devots de la cultura, sentirem enyorança vers al degà i apòstol de l'art ceràmic, qui, a més de portentosa tècnica, posseeix extraordinària cultura.

I si en els segles xv i xvi els plats hispànic-àrabs foren famosos, en ple segle xx logrà atraure atenció el produït pel docte ceramista Zuloaga.

JOAQUIM CIERVO.

IGNASI ZULOAGA. — Retrat del seu oncle, el ceramista Daniel Zuloaga.

decoradors treballaven d'acord, lo qual produïa un conjunt harmònic en coloració i factura.

Així, en aital conformitat, es lograven efectes d'esplèndida visualitat, puix a la distància calculada resultaven les obres de decoració tal com deuen veure's: sense estridències.

Nostre plorat ceramista procurà treballar subjectant-se a les visualitats arquitectòniques, aportant exquisit gust decoratiu a la seva ceràmica aplicada als palaus, esglésies i en general a façanes i interiors sumptuosos.

Però va sentir-se artista naturalista, popular, i en el cor de Castella va commoure's la seva sensibilitat.

Allà, a Segòvia — localitat dels seus afectes —, va produir el cim de la seva obra; tal vegada el coronament de tota una vida d'anhels...

Els tipus, costums, paisatges, l'ambient tot de la ciutat preferida pels personatges de l'Edat mitjana, foren trobats per en Zuloaga, que en la ceràmica seriosa els ha perpetuat. I no hem de deixar en banda que ha sabut enlairar aquells ambients amb un remarcable segell de modernitat que ens permet veure una ceràmica rublerta de tons optimistes propers als més purs esmalts.

Fa poc que Segòvia, agraïda, ha rendit tribut al gran artista decorador inaugurant un senzill monument a la seva memòria.

Com artífex, queda exposat; com home, cal afegir que fou excel·lent

Joan Baixas

Ha mort sobtadament aquest notable artista pintor, home de estimables qualitats a qui una sèrie de generacions deuen l'ensenyament de la pintura. Des de molts anys dedicat a l'ensenyament, l'Acadèmia Baixas que ell fundà i dirigia, era una veritable institució barcelonina. Joan Baixas deixa un buit en l'ensenyament artístic de la nostra ciutat, i el deixa entre els amics que estimaven la seva cordialitat, la seva modèstia i la seva fermesa en sostenir el seu acadèmisme, i la seva doctrina del just medi.

Descansi en pau l'il·lustre artista i rebi la seva família la prova sincera del nostre condol.

Arquitectura Decorativa Funerària

(Continuació del número anterior.)

DESCRIPCION BREVE de las Solemnnes exequias que celebró la M. I. ciudad de Valencia a la feliz memoria del Sr. Rey D. Felipe V. (que de Dios goze) en su Sta. Metrop. día 13 setiembre 1746. Escribió Joseph Thomás Lucas.

La ciudad determina, manifestando su zelo, celebrar por nueve dias con sufragios, clamoreos,

Túmulo Regio, y famoso,

A Artífices primorosos se fió su desempeño, y le dieron tal viveza que al verle, no ay corazones que no queden casi yertos. Llamase CAPELL ARDENT en la lengua de estos Reynos; que por la copia de luzes decimos CAPILLA ARDIENDO en idioma Castellano: y aquí la iré describiendo,

Se fabricó esta Capilla entre el Coro, y Presbiterio. Su altitud era cien palmos, a semejanza de un Templo, con sus pilastras, cornisas, remates, y vasamentos, arcos, chaflanes, y escudos, a cuatro caras dispuesto: luzes, y perfiles de oro, que brillaban en extremo, con las armas de la muerte.

Quatro escaleras tenía la Capilla a quatro vientos, por donde las Religiones, y el Cabildo, con su excelso Ilustrísimo Prelado, y Cleros iban subiendo a Dios a ofrecer sufragios.

Concluida la escalera, en su gran mesa, en el centro, sobre un pirámide hermoso de un rico paño cubierto.

se miraba un almohadón de exquisito terciopelo, y encima Corona, y Cetro, que son de la Magestat la insignia, el lauro, el respeto. La Referida Capilla se advirtió hecha un incendio, por mas de seiscientas luces, que en ella a trechos se vieron.

(Con licencia en la Imprenta del Autor.)

Exèquies que la Comunitat del Convent de Sta. Caterina de Barcelona dedicà a la memòria del més il·lustre fill i estimat Pare el Rvnd. Fr. Thomàs Ripoll, Mestre general de tota l'Ordre de Predicadors, l'any 1747.

Es disposà un Túmul magnífic de forma quadrilàtera a l'entrada de l'Església remontant-se en figura piramidal, damunt quatre grades; els angles, un semicercle els ajuntava formant un bonic ressaltat que servia de plinte i sòcol a quatre aïrores piràmides. La llargada de la base per cada costat era de 30 peus i l'elevació total de 60.

Aquest mausoleu el constituïen tres cossos, el primer de 5 peus d'alt imitant marbre; al mig de cada costat sobreixien quatre taules de 8 peus de llarg servint d'altar; damunt hi reposaven dues grades altes com el sòcol, adornats llurs costats per baixosrelleus, representant diverses ensenyes de l'Església, funeraris esquelets, llibres espellifats i altres emblemàtics trofeus de la tirànica mort.

El segon cos seguia les proporcions del sòcol, presentant els angles trencats a fi de donar espai a les piràmides, formant un octògon de 12 peus d'alçària i al mig de cada costat un aïrós altar, artística i primorosament laborat, servint de plinte a un panteó figurant un formós trapezi abrigat i guarnit de pilastres amb ses corresponents coronises i carteles tan encertadament dispostes, que no amagaven el perfil ni escassejaven la il·luminació.

Al centre del panteó s'hi veia una inscripció funerària al·lusiva al jeroglífic de l'òvul corresponent, que ressortia de la línia perpendicular del pedestal, remontant-se quatre peus damunt la coronisa, formant un semicercle. Servia el òvul referit d'ornament i corona un targetó posat al cim, que a manera de lema il·lustrava la representació jeroglífica de sota. El corresponent a davant la

porta principal de l'Església representava la mort muntada en un cavall desbocat, blandint una tallanta espasa, atropellant i destrocant les gents, sens excepció de calitats, fortunes i saber.

Remataven l'altar unes cortines caigudes a banda i banda, en les que s'hi apoiaven uns esquelets; dels angles ressortien uns pedestals de 12 peus d'alçària amb coronisa i vistosos ressaltats corresponent en certa manera al sòcol; damunt la coronisa d'aquest cos s'hi apoiava una balustrada de 3 peus de figura octogonal, resseguint els costats amb basament i coronisa que servia de corona a tot el conjunt. Damunt d'ella hi havien varis blandons i en els vuit angles altres tants gerros foguejants, llençant glopades de fum que amb sa intermitència semblaven animar aquella pesanta construcció.

Del centre arrencava el tercer cos deixant suficient espai per a transitar-hi; la figura era igual a la del segon. Damunt el ressaltat s'hi aixecaven unes carteles amb coronisa alternant formosament entre'ls proporcionats espais, trobant-se unes amb altres, presentant una disposició en extrem enginyosa que embellia aquell cos de 9 peus d'alt seguint el perfil dels primers. Servia de base

Frontal d'altar en ceràmica de reflexe metàl·lic, per Daniel Zuloaga.

a una escòcia il·luminada i guarnida de nombroses carteles que corresponien a les de sota, entre elles s'hi veien uns nens figurant ésser de pedra, que sostenien amb una mà les insignies del difunt, i amb l'altra un targetó contenint un dístic al·lusiú.

AURELI CAPMANY.

(Seguirà.)

LES EXPOSICIONS

Olaquer Junyent.—Exposa en Olaquer Junyent les notes de color de les seves corrieres anyals. Paisatges de Mallorca i de Girona i algunes notes de viatge a l'Orient. Junyent té un do meravellós de traducció de les coses. Viva, la seva pintura dóna dels espectacles una impressió aguda i concisa, plena de caràcter i de gràcia. Per entremig el gran pintor que, evidentment hi ha en Junyent, traspuia i ens fa enyorar obres de més volada que les seves notes, algunes de les quals són peces veritablement meritíssimes. En elogi d'ell, direm que té l'obligació de pintar més. Perquè les seves notes ens revelen

un gran artista, creiem que està obligat a perpetrar aquest gran artista en alguna obra d'aquelles que per entendrens en diríem «pintura de Museu».

Sala Parés.—**Francesc Vayreda.** Un homenatge dels amics a n'en Francesc Vayreda, diu el caràcter d'aquesta exposició, en la qual l'artista apareix format. Es resolen en les teles que en Vayreda exposa, les recerques de tota la seva joventut. L'espontaneïtat que marcava el seu pinzell, que disseccionava la veritat, com un bisturi, ara ha perdut aquella sequedat cruel i les coses tenen la

veritat flonja de les coses naturals. Els paisatges viuen. Aquest alè de vida en un paisatge distingeix sempre als vers pintors. Que les coses de la natura, donguin idea de que són orgàniques i vitals; que notin en el detall la seva qualitat objectiva i que aquesta es transfongui al conjunt fent aquesta cosa palpitant que és el món exterior; heu's aquí el secret dels mestres, que en Vayreda ha aconseguit després de recerques esforçades.

En la figura passa el mateix. El seu nu és culminant. El retrat de la senyora Mallol, una de les peces de retrat més exquisides i vives del nostre modern retratisme.

Francesc Vayreda és un pintor fet. Les seves obres tenen el to clàssic, que és igual que dir que arriben al fons. Una personalitat sempre distingible are es perfila amb precisions d'extrema delicadesa.

Galeria Layetanes.—**Darius Vilàs.** Aquest artista ha celebrat la exposició anual de la seva obra. Acompanya els seus paisatges i notes naturalistes dels dibuixos i preparatius de les grans composicions murals decoratives que constitueixen la

seva principal activitat. Així l'exposició Vilàs és la visió d'un sol aspecte de l'obra del pintor. Als murs de l'església del Carme, als del Foment de la Pietat Catalana, a les de la nova església de Sant Josep Oriol, té les belles mostres de la seva pintura monumental, de la qual ens ocuparem en son dia, amb l'extensió que mereix.

Un contacte amb la naturalesa dóna al pintor una frescor necessària a l'art decoratiu. Enamorat dels paisatges pirenenes de la Vall de Camprodon, especialment totes les delicadeses de les finíssimes prades i els pollancres esvelts i els cels clarejats, són recollits i traduïts amb emoció veritable. També són importants com a forma de disciplina i domini del fresc els seus ràpids apunts de paisatge a l'aigua-tinta.

Els dibuixos de les seves composicions murals diuen amb quina cura prepara la seva feina de decorador. Un bust del Crist al fresc, ens revela el domini d'aquesta tècnica que ha aconseguit l'artista.

Galeria Malméd.—S'ha obert a n'aquestes galeries una exposició de reproduccions de retaules i mobles d'estil antic dels tallers Castillo que realment fan honor a les nostres indústries d'art.

Aquarel·les d'en Grau.—Aquest artista es presenta per primera vegada al públic com a aquarellista, proveït d'un domini del procediment que ens fa esperar que el seu nom podrem comptar-lo amb els primers dels conreadors d'aquest gènere. Potser peca de tractar els temes amb una igualtat de pinzellada que treu el caràcter particular de quiscun i dóna monotonia al conjunt de l'exposició. Jove, l'autor d'aquestes obres és més que una prometença, una bella realitat.

Galeria Dalmau.—**Exposició Dalí.** Aquesta exposició revela un artista de grans dots. Anima viva, sent totes les inquietuts de l'hora i es llença a totes les especulacions amb gran empena i diríem amb vera

Plat a «cuerda seca», per Daniel Zuloaga.

Plat a «cuerda seca», per Daniel Zuloaga.

magestat. Al fons de totes aquestes recerques Dalí n'és el substantiu, i això és el més important. A 21 anys el que fa aquest home és sorprenent i a través de totes les seves recerques, tenim segur que es retrobarà ell, que de tota l'exposició és el que més ens interessa. Ell, volem dir aquest fons tendre, humaníssim, poètic i romàntic, que traspua en la seva pintura, on és reprès el tema d'un perfil de noia que mira el paisatge per una finestra.

Aurora Folquer. — Si l'espontaneïtat sigués prou en matèria artística, Aurora Folquer, en té molta. Si l'audàcia pot formar un artista, Aurora Folquer, serà una pintora.

Sala de la Pinacoteca. — S'ha celebrat a n'aquesta Sala una important exposició de dibuixos i aquarel·les d'artistes dels segles XVIII i XIX. La llista de les obres exposades dona mellor que res una idea de la importància d'ella. Són notables alguns aquarel·les d'en Rigalt, un dibuix colorit de Mallol i un paisatge de ventall de Soler i Rovirosa.

Heu's aquí els noms dels artistes representats: Mayol-Madrado, P. Vil·lamil, Ribelles, López i Carnicero, Lucas, Rigalt, Soler i Rovirosa, Nobas, Simó Gómez, Armet, B. Galofre, M. Urgell, Arraut, Martí i Alsina, Moragas, Nonell, Tapiró, Tusquets, Codina Langlí i Alenza.

Mosaic ceràmic, per Daniel Zuloaga.

GASETA DE LES ARTS

EDITORIAL POLÍGLOTA. — Petritxol, 8, — BARCELONA

Apareix quinzenalment

Subscripció: Barcelona..... 2 ptes. al mes
Península i Amèrica 30 » l'any
Altres països..... 36 » »
Número solt: De l'any corrent Ptes. 1'25
» anter.or » 2

Galeria Areñas. — Fotografia de Rafel Areñas. Com a «intermezzo» de les exposicions de pintura, en Rafel Areñas ha exposat una sèrie de retrats fotogràfics. Intervenir la fotografia del paisatge i donar-li tocs i qualitats d'aiguafort, és qüestió de bon gust i molts fotògrafs distingits a casa nostra n'han reeixit. Intervenir el retrat fotogràfic, i donar a la fotografia el caràcter de la persona, és tasca més difícil.

L'Areñas ha reeixit, i per aquest caire, la seva tasca d'artista és interessant i digne d'elegir.

Pintures i aiguafort de Juan Espina Campo. — Aquest artista castellà, notable per molts conceptes, procedeix de la tradició del paisatge de Carles Haes. Indiferent ha vist passar les modes, arrapat al seu temps i a la seva manera. Es de tots els successors d'aquella escola, potser el més sobri i el més tendre. Potser no és el més correcte, però és potser el més intens.

Sala de El Camerin. — S'anuncia una important exposició de pintures de J. Duran i Camps. L'artista es presentarà en aquesta exposició que s'anuncia, amb quantitat d'obres que demostraran el gran esforç que ha fet i el gran pas que ha donat. També s'ha celebrat una exposició importantíssima de pintura antiga de la Col·lecció Añes.

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONIS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2. on, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CABANYES, A. DE VILANOVA I GELTRÚ.
CAMINS, JOSEP MALLORCA, 282.
CANALS, RICARD PL. URQUINAONA, 9, 3.ª
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
CENAC, ENRIC LLÚRIA, 53.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
FERRATER, ANTONI DE TRAVESSERA, 120, S. G.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
LLIMONA, JOAN LLÚRIA, 42, 2. on
LLIMONA I BENET, RAFAEL BALMES, 19, 2. on, 2.ª
MALLOL, IGNASI P. CLARÀ.—OLOT.
MAS I FONDEVILA, A. ... CLARÍS, 30, 3.ª
MASVILA, F. Pg. S. JOAN, 133. ESTUDI
MEIFREN, ELISEU BALMES, 67, 3.ª, 2.ª
MESTRES, FÈLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
PERADEJORDI, JOAN .. ARIBAU, 57, 3.ª, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RICART, E. C. VILANOVA I GELTRÚ.
RINCON, VICENTS PETRITXOL, 14.
VAYREDA, FRANCESC.... P. VAYREDA, 4.—OLOT.

Pintors de retauls

SABATÉ PASTOR, BON.ª PLAÇA LETAMENDI, 34.

Diapositives d'art per a projecció

COL·LECCIONS AESLA... ALDANA, 3, ENTLL.º

Dibuixants il·lustradors

CAMINS, JOSEP MALLORCA, 282.
JUNCEDA, JOAN G. MALLORCA, 259, 2. on, 1.ª
MIRET, RAMON CÒRCEGA, 333, ENT.

Dibuixants-pintors

GARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2. on, 1.ª
PERADEJORDI, JOAN ... ARIBAU, 57, 3.ª, 1.ª

Dibuixant decorador de mobles

CASTELLARNAU, FERRAN DE MUNTANER, 180, 4rt

Dibuixants-decoradors

ALEMANY, RAFAEL SANT DOMINGO, 4, (SANT CUGAT DEL VALLÈS.)

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
FUXÀ, MANUEL ARAGÓ, 329.
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
MARE, FREDERIC MALLORCA, 184, INTERIOR
MARTORELL, SALVADOR ENRIC GRANADOS, 120.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
TENAS, JOSEP CARRER NÚM. 16, ENTRE DIAGONAL I CARRETERA DE SARRIÀ.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
LLONGUERAS, JAUME .. ALT ST. PERE, 18, 1.ª, 2.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON ROSSELLÓ, 168.

Decoradors en guix

ÁVILA, JACINTO..... PASSEIG DE ST. JOAN, 73.

Projectistes de jardins

RIGOL ARTUR..... PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS PL. 1, 1.ª

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.
LLIBRERIA SUBIRANA. PORTAFERRISSA, 14.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MUNTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2. on

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 (DAR.ª CAT.)
QUER FARRÉS, FR.º ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRÍBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc, París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2. on, 2.ª
CONSTRUCCIONS TEKTON VIA LAIETANA, 40, ENT.º

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
REIG I BERNET, LLUÍS.. ENRIC GRANADOS, 21.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Enquadradors

MIQUEL-RIUS MALLORCA, 207.

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ARIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª .. MONTSENY, 77 (GRÀCIA).
HOMS, JERONI FRANC. GINER, 23, PRAL.

Fotografies d'art

MASANA RDA. S. PERE, 3, PRAL., 1.ª

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeria d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.
CAMARIN, EL CORRÍBIA, 7.
GALERIES DALMAU ... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.
MALMEDÉ, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 8

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 643.

Lacador

BRACONS, LLUÍS FOLGAROLLES, 46 S. G.

Lampares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ARIBAU, 103.

Miralls

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LAURIA, 9.

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Paper de fil

GUARRO VIA LAIETANA, 7.

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª SANTA ELENA, 4 i 6.
CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).
TOLOSA, AURELI..... PL. LETAMENDI, 29.
TRUJOLS BLEY, JOAN .. SANT GERVASI, 14 (S. G.)

Plateries d'art

JENSEN, GEORG..... PASSEIG DE GRÀCIA, 90

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
DEKOR PL. ANTONI LÓPEZ, 15.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H.... CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc, París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Tapisers

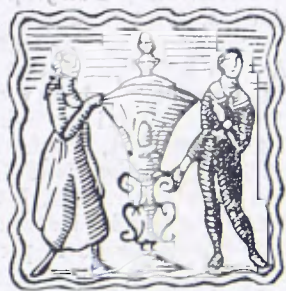
GILABERT I MAÑÀ RBLA. CATALUNYA, 68.
LLOSA, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LAURIA, 9.
GRANELL I C.ª..... ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª CASANOVA, 32.

JOIER

TEL. 813-S. P. GRANVIA, 643

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

LLIBRERIA ANTIGA I MODERNA

CANUDA, 45

En premsa:

Rnt. J. Gudiol

La Pintura Romànica

Fons de la llibreria "AVENÇ"

Compreu el llibre
Per la bellesa de la Llar humil

Recull d'orientacions

Edició del Foment de les Arts Decoratives il·lustrada amb 50 làmines en negre i colors i un suplement contenint l'alçada — i plantes d'un edifici —

Preu: 18 ptes.

RENART

Reproduccions
Enquadraments d'artDiputació, 271
BARCELONA

Areñas

FOTOGRAFIA

EXPOSICIONS

Procediments pigmentaris

Gomes

Tintes

Carbons

Esmalts

Venda d'obres

i objectes d'art

Antiguitats

Decoració

Mobles

Corts, 670 (junt al Ritz)

EXPOSICIÓ

Compra i venda de
ANTIGUITATS

J. Valenciano

Corribia, 2, pral.

(Cantonada Plaça Nova)

BARCELONA

CASA MIQUEL RIUS

Enquadernacions d'Art

Enquadernacions de Biblioteca

Enquadernacions Editorials

Zallers: Carrer de Mallorca, n.º 207
BARCELONA

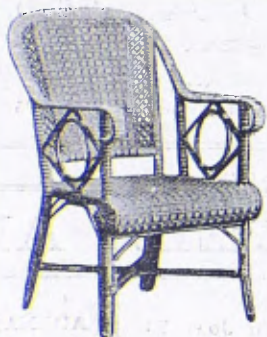
Pintura : Paper : Decoració

Manuel Corominas

Astúries, 14

Tel. 394 G.

BARCELONA (G.)

MOBLES ARTÍSTICS
DE ROTEN (JONC)

FÀBRICA:

Passeig de Gràcia, 115

BARCELONA

GALERIES LAIETANES

Corts Catalanes, 613

Tel. A. 4902

EXPOSICIONS D'ART

TAPISOS

LÀMPARES

DECORACIÓ

CONSTRUCCIÓ DE MOBLES
D'ESTIL

TALLER DE TAPISSERIA I DECORACIÓ

JOSEP GILABERT

ANTIGA CASA ROSELLÓ

Es tallen fundes i confeccionen tota mena de cortinatges. • Especialitat en sillons de gran confort.

Rambla Catalunya, 68 • Telèfon 2634 G.
BARCELONA

L. Malmedé

Antiguitats i objectes d'art
EXPOSICIONSPasseig de Gràcia, 68
València, 255

Fusteria

Enric Tarragó

TALLER DE CONSTRUCCIONS:

Consell de Cent, 283. Telèf. 4752 A.

FÀBRICA D'ELABORAR FUSTA:

Roger de Flor, 132. Telèf. 327 S. P.

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
BarcelonaTALLER D'EBENISTERIA
DE

Frederic Orri

Construcció de
mobles de totes
classes• ARIBAU, 226 •
Telèfon 2091 G.

Barcelona

XOCOLATES

SON ELS MILLORS

GALERIES DALMAU

PASSEIG DE GRÀCIA, 62 - TEL. 1172 G.

BELLES ARTS
EXPOSICIONSSECCIONS DE: MATERIAL PER ARTISTES
MARCS, MOTILURES
OBJECTES D'ART
LIBRERIA
ANTIGUITATSRIGALT, BULBENA i C.^a

VIDRERIA D'ART I INSTAL·LACIONS

CASANOVA, 32 (entre Corts i Sepúlveda)
TELÈF. 5343-A. BARCELONA

H. Blanco Bañeres

Call, 21 (Pl. S. Jaume). - Telèf. 190 A.

ALFOMBRES

TAPISSERIES

CORTINATGES

LLENCERIA

TAPISOS PERSES I D'ESMIRNA
NUSATS A MÀConstruccions • Mobiliari
DECORACIÓParcerisas i C.^a

— Fusteria mecànica —

Fàbrica de parquet-duela

Enric Granados, 90 Telèf. 2570 A.

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Priu Mariné

Taller de daurats • Altars • Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules anticsConsell de Cent, 368 TELÈF. 2002 S. P.
(entre Bruch i Girona) BARCELONA

128/277